

سناریوهای حکمرانی امنیتی در ج.ا.ایران در افق ۱۴۰۴

محمود عسگری^۱

چکیده

هدف: هدف این مقاله شناخت سناریوهای حکمرانی امنیتی در جمهوری اسلامی ایران در افق ۱۴۰۴ است. **روش‌شناسی پژوهش:** در راستای نیل به این هدف، نویسنده ۳۹ روند و ۸ پیشران (عدالت، پاسخگویی، اصلاح سیاستگذاری، سرمایه اجتماعی، فرهنگ اعتراض، کنترل فضای مجازی، اقدامات و نفوذ دشمن، تنظیم‌گری) را با بررسی متون و ادبیات موجود، شناسایی نمود و آنها را با تهیه پرسشنامه‌های محقق‌ساخت و توزیع آن بین ۱۵ خبره متخصص و تحلیل داده‌های گردآوری شده با استفاده از نرم‌افزار SPSS اعتبارسنجی کرد. در گام بعدی با بهره‌گیری از نرم‌افزارهای میک‌مک، عوامل تأثیرگذار و تأثیرپذیر را مشخص و با استفاده از نرم‌افزار سناریو ویزارد، سناریوهای باورپذیر و محتمل را شناسایی کرد. **یافته‌ها:** خروجی داده‌های گردآوری شده از جامعه نمونه این تحقیق بیانگر وجود چهار سناریوی «حکمرانی امنیتی کارآمد، ناقص، ناقص‌تر و بد» است که متناسب با عملکردها، می‌توانند شکل بگیرند. **نتیجه‌گیری:** رسیدن به حکمرانی امنیتی کارآمد، نیازمند «تصمیمات نرم ولی دشوار» است. از الزامات حکمرانی امنیتی به‌ویژه در دهه‌ی آینده، مشارکت و همکاری اثرگذار مردم در این فرایند است که این مهم در گرو، نفی تصدی‌گری حکومت است. دولت‌های تنظیم‌گر و ریل‌گذار، در حکمرانی امنیتی موفق‌تر خواهند بود. «دکترین مردمی‌سازی امنیت»، بهترین آموزه برای حکمرانی امنیتی بوده و عالی‌ترین سطح «امنیت» و بالاترین حد «رضایت» را ایجاد می‌نماید.

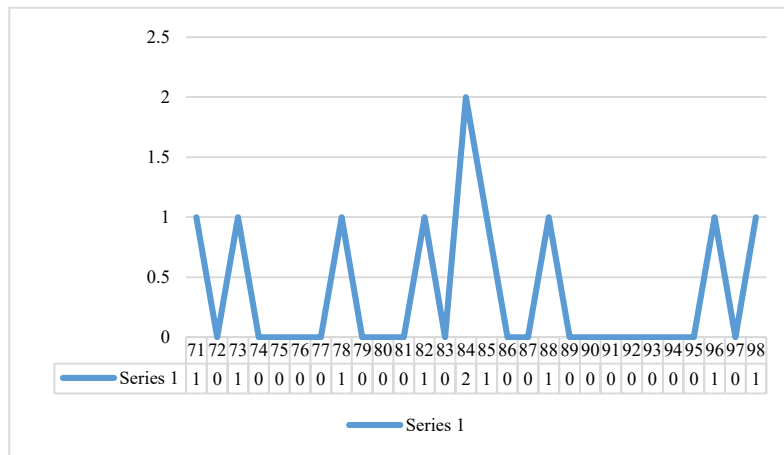
کلید واژه‌ها: ج.ا.ایران، حکمرانی امنیتی، سناریو، اسلام، افق ۱۴۰۴.

مقدمه

امنیت از اصلی‌ترین دغدغه‌های دولتمردان است؛ چرا که امنیت، زیربنای هر فعالیتی بوده و پیشرفت و توسعه کشور در گرو وجود امنیت است. بدون تردید تولید، حفظ و بازتولید امنیت، تنها در حیطه وظایف نیروهای نظامی و انتظامی نیست. امنیت، برآیند و خروجی فعالیت نظام در عرصه‌های گوناگون است. بدون اقتصاد و فرهنگ و سیاست پویا و شکوفا، تأمین امنیت بسیار دشوار خواهد بود، از این رو امنیت با حکمرانی ارتباط می‌یابد. حکمرانی به‌عنوان فرایند بهینه‌سازی تنظیمات روابط سازمان‌ها و نهادهای سیاسی، اجتماعی- فرهنگی و اقتصادی با گروه‌ها و مردم، می‌تواند نقش تعیین‌کننده‌ای در سامان‌بخشی به امور داشته باشد. نظر به گستردگی عرصه‌های حضور و نقش‌آفرینی حکمرانی، در برخی موضوعات، حکمرانی خاصی مطرح شده است که در این رابطه می‌توان به حکمرانی امنیتی، اشاره کرد.

با پذیرش این واقعیت که تمامی دولت‌ها دارای نوعی از حکمرانی امنیتی هستند، بی‌شک جمهوری اسلامی ایران نیز دارای این نوع از حکمرانی است. میزان و کیفیت نظم، ثبات و امنیت جامعه، خروجی این نوع از حکمرانی است.

در خلال چهل سال گذشته، وضعیت امنیتی کشور دستخوش فراز و فرودهایی بوده است که به هر حال و در مجموع، با عنایات الهی، رهبری هوشمند امام(ره) و مقام معظم رهبری و حضور مردم، نظم، ثبات و امنیت نسبی برقرار بوده است. بررسی تحولات امنیتی چهار دهه اخیر، مؤید برخی واقعیت‌هاست. از جمله این مسائل، روند رو به افزایش تعداد اغتشاشات است.



نمودار ۱: تعداد ناآرامی‌های مهم بین سال‌های ۱۳۷۱-۱۳۹۸ در جمهوری اسلامی ایران

منبع: نگارنده

نظر به این واقعیت باید پذیرفت حکمرانی امنیتی کشور به احتمال زیاد در دهه آینده با چالش‌هایی جدی مواجه خواهد بود؛ چرا که در کنار توطئه‌های بیگانگان و عناصر نفوذی آنها، بخشی از مشکلات موجود،

ناشی از سوءتدبیرها و حکمرانی امنیتی حاکم بر کشور است؛ واقعیتی که بارها از سوی مقام معظم رهبری نیز مورد تأکید قرار گرفته است؛ برای مثال ایشان در ۲۰۱۸/۸/۱۳ فرموده‌اند: «مشکلات کشور مربوط به نحوه مدیریت ما و نحوه سیاستگذاری اجرایی ماست».

نظر به اهمیت موضوع حکمرانی امنیتی، وضعیت امنیتی جمهوری اسلامی ایران در افق ۱۴۰۴ بسیار تعیین‌کننده خواهد بود؛ به‌راستی چه آینده‌هایی برای حکمرانی امنیتی کشور در این بازه زمانی قابل تصور است؛ موضوعی که متأسفانه چندان مورد توجه قرار نگرفته و به‌عنوان مسئله این تحقیق مطرح شده است. در راستای این مسئله، پرسش این مقاله آن است که سناریوهای حکمرانی امنیتی ج.ا. ایران در افق ۱۴۰۴ کدامند؟

در رابطه با اهمیت موضوع می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

(۱) پرداختن به موضوع حکمرانی امنیتی به دلیل گسترش و تسری مبانی و سازوکارهای امنیت از «دولت» به سوی «جامعه» بسیار حائز اهمیت است.

(۲) تغییر در سازوکارها و روش‌های تأمین امنیت با توجه به تغییر محیط و بازیگران از دیگر موارد مهمی است که اهمیت پرداختن به حکمرانی امنیتی را مشخص می‌کند.

(۳) تفکر و تألیف در حوزه حکمرانی امنیتی، می‌تواند بخشی از خلأ موجود در ادبیات راهبردی کشور را مرتفع کند.

(۴) نظام سیاسی به‌ویژه نهادهای انتظامی و امنیتی با مفاهیم و رویکردهای حکمرانی امنیتی آشنا شده و با اصلاح نظام اندیشگی، روش‌ها، سازوکارها و ابزارها، به ارتقای ضریب امنیتی کشور کمک نمایند.

(۵) حکمرانی امنیتی می‌تواند به تداوم بقا و افزایش رضایت به‌عنوان دو دغدغه دولت، از طریق کمک به شناخت شرایط و تعیین مسیرهای درست برای رسیدن به اهداف بهینه کمک کند.

(۶) از دغدغه‌های دولت‌ها آگاهی از شرایط آینده به‌ویژه در عرصه امنیتی است که این تحقیق با رویکردی معطوف به سناریوهای حکمرانی امنیتی می‌تواند گامی در این زمینه بردارد.

(۷) توجه به چنین موضوعاتی می‌تواند مانع از شکل‌گیری زمینه‌های غفلت و غافلگیری و انحراف در تعیین مسیر درست باشد.

پیشینه تحقیق

(۱) مقاله «کاربرد سناریونویسی در بحران‌های سیاسی و امنیتی» با نگاهی به مدیریت بحران در حوادث سیاسی و امنیتی و تکیه بر مفاهیم آینده‌پژوهی و روش‌های اجرای آن، نقش آنها در مدیریت بحران‌های سیاسی و امنیتی مورد بررسی قرار داده است و روش طراحی «سناریوهای آینده» را به‌عنوان یکی از پرکاربردترین روش‌ها برای آماده شدن و کمک به برنامه‌ریزی و مدیریت بحران پیشنهاد می‌کند (قلی‌زاده زاوشی، قادری کوچکی، ۲۰۱۶: ۱۴۰-۱۱۴).

(۲) مقاله «حکمرانی امنیت اروپایی» به دنبال توسعه مفهوم «حکمرانی امنیتی» در اروپای پس از جنگ سرد است. به نظر نویسندگان، اعتبار رویکرد حکمرانی در توانایی برای یافتن راه‌هایی متمایز در جهت هماهنگی و مدیریت امنیت اروپا نهفته است. مفهوم حکمرانی امنیتی شامل مدیریت هماهنگ و تنظیم مسائل توسط مقامات گوناگون، مداخلات بازیگران دولتی و خصوصی، ترتیبات رسمی و غیررسمی است که از سوی گفتمان و هنجارها ساختار می‌یابند و به‌طور هدفمند به سوی نتایج سیاسی خاص هدایت می‌شوند. در این مقاله سه موضوع «تحول در ناتو، اروپایی‌شدن امنیت و در نهایت، رابطه پویای برآمده از اشکال طرد و جذب در حکمرانی» برای نشان دادن کاربرد مفهوم حکمرانی امنیتی در راستای درک امنیت در اروپای پس از جنگ سرد مورد بررسی قرار گرفته است. مقاله در پایان به این نتیجه می‌رسد که حکمرانی، برای درک و مفهوم‌سازی تحولات امنیتی، آموزه است. حکمرانی امنیتی خواه به‌عنوان پدیده و خواه به‌عنوان نظریه یا چارچوب تحلیلی، برای فهم و تحلیل امنیت اروپا مفید بوده و برخی از ویژگی‌های اصلی واقعیت روابط امنیتی اروپا را توصیف و روشن می‌کند (وبر، کرافت، هوورث، تریف، کراچمان، ۲۰۰۴: ۲۶-۳).

(۳) نویسندگان مقاله «حکمرانی امنیت در دولت‌های ضعیف و در حال سقوط» به دنبال شناسایی ابزارهای تقویت کنترل اجتماعی و حل تعارض در کشورهای ضعیف و ناتوان هستند. آنها کار خود را با بحث حکمرانی امنیت عمومی در کشورهای قوی‌تر آغاز نمودند و اشکال اساسی تعامل بین نهادهای دولتی و غیردولتی مهم در تولید امنیت عمومی را مشخص می‌کنند. سپس در کشورهای ضعیف به دنبال شناسایی ترتیباتی نهادی هستند که ممکن است در مواردی که نهادهای امنیتی متعارف دولتی در حال افول هستند، یا وجود ندارند، بتوان آنها را ایجاد کرد. این مقاله نشان می‌دهد که چگونه ممکن است نهادهای جدیدی در کشورهایی ایجاد شوند که دولت‌های آنها دارای کژکارکردی/ ناکارآمدی و یا فاقد ظرفیت هستند. به نظر نویسندگان با شناسایی سازوکارهای جدید برای تأمین امنیت، ممکن است بتوان وضعیت رو به زوال را متوقف کرد یا حداقل امنیت داخلی را تأمین کرد (داپونت، گرابوسکی، شیرینگ، ۲۰۰۳: ۳۴۹-۳۳۱).

(۴) کتاب «حکمرانی امنیتی»، تغییرات فراوان رخ داده در مدیریت امنیتی را منعکس می‌کند و تغییرات آینده در ذهنیت‌ها، نهادها، فناوری‌ها و شیوه‌های ارتقای امنیت در جوامع را پیش‌بینی می‌نماید. کتاب، «مجازات» و «خطر» را به‌عنوان دو پارادایم مورد استفاده در حکمرانی امنیتی معرفی می‌کند. استدلال اصلی کتاب این است که حکمرانی امنیت در جامعه نوین به‌طور فزاینده‌ای بر الگو/ پارادایم خطر (ریسک) متمرکز شده است. در ادامه، ابعاد تغییر حکمرانی امنیتی در جوامع معاصر مورد تشریح قرار گرفته است. درک این تغییرات مستلزم درک این نکته است که تمایزات بین حوزه‌های «عمومی» و «خصوصی» به‌طور فزاینده‌ای دشوار شده است. بررسی نقش مجازات در حکمرانی امنیتی از دیگر مباحث کتاب است. نویسندگان، ذهنیت مجازات را بررسی کرده و استدلال می‌کنند که این ذهنیت به‌واسطه رویدادهای گذشته پایه‌گذاری شده و بر اجبار فیزیکی تأکید دارد و شامل حکمرانی مستقیم از طریق دولت است. کتاب همچنین به نهاد پلیس نوین نیز پرداخته و معتقد

۱. Webber, Croft, Howorth, Terriff, Krahmann

۲. Dupont, Grabosky, Shearing

است در حالی که نهادها و فناوری‌های پلیس تغییر کرده است، ولی پلیس هنوز با ذهنیت تنبیه ارتباط دارد. در ادامه، تغییر حکمرانی امنیتی از مجازات‌محوری به مسئله‌محوری نیز بررسی شده است. بخشی از کتاب نشان می‌دهد که «مدیریت پلیسی بدون مدارا» هم نشانه پارادایم قدیمی مجازات بوده و در عین حال، عناصر اصلی پارادایم جدید خطر را در خود دارد. کتاب مدعی است حکمرانی امنیتی نوین، قابلیت بازسازی روابط بین امنیت و عدالت را دارد (جانستون، شیرینگ، ۲۰۰۳).

در مقام جمع‌بندی باید گفت بررسی منابع بالا، نشان می‌دهد که بیشتر منابع مورد بحث تنها به تبیین موضوع حکمرانی امنیتی پرداخته‌اند و سناریوهای حکمرانی امنیتی به‌ویژه برای ج.ا. ایران را در دستور کار نداشته‌اند. مقاله «کاربرد سناریونویسی در بحران‌های سیاسی و امنیتی» نیز که به بحث سناریو اشاره داشته، ولی زاویه نگاه آن، موضوع حکمرانی امنیتی نبوده است. بنابراین مطلب حاضر به لحاظ موضوعی، دارای نوآوری است.

ادبیات تحقیق

تعریف مفاهیم

حکمرانی

حکمرانی از جمله مفاهیمی است که در مورد ارائه تعریفی واحد از آن، اجماعی وجود ندارد و حداقل سه معنی از این مفهوم ارائه شده است. اولین معنی ناظر به همکاری بین‌المللی از طریق نهادهای غیردولتی خارج از نظام دولتی است. این مفهوم از ادبیات جهانی‌شدن بیرون آمد و استدلال می‌نمود که حاکمیت سرزمینی جای خود را به انواع غیررسمی‌تر همکاری افقی و همچنین نهادهای فراملی مانند اتحادیه اروپا می‌دهد. معنای دوم، حکمرانی را مترادف با مدیریت دولتی و اجرای مؤثر سیاست‌های دولتی در نظر گرفت. علاقه به این معنی، ناشی از این آگاهی بود که فقر جهانی ریشه در فساد و ضعف ظرفیت دولتی دارد. سومین معنای حکمرانی، تنظیم رفتار اجتماعی از طریق شبکه‌ها و دیگر سازوکارهای غیرسلسله‌مراتبی است. معانی اول و سوم، اقتدار سنتی دولتی را کم‌رنگ می‌دانند (فوکویاما، ۲۰۱۶: ۱۰۵-۸۹). حکمرانی، واژه‌ای برای توصیف اشکال جدید هماهنگی سیاستی و خط‌مشی‌گذاری است (داس، فریسندورف، ۲۰۱۰: ۳-۴).

حکمرانی با نقد و نفی فعالیت‌های مجزای ارکان دولت، بر ضرورت مکمل و هم‌افزا بودن این فعالیت‌ها تأکید دارد. کارآمدی، مشروعیت حکمرانی را توجیه می‌کند. حکمرانی، موجب درهم تنیدگی حاکمیت، حکومت و مردم می‌شود. حکمرانی را از دو رویکرد «هنجاری» و «توصیفی» می‌توان مدنظر قرار داد: رویکرد هنجاری حکمرانی معطوف به «حکمرانی خوب» است، اما در رویکرد توصیفی حکمرانی، عوامل / وسایل از آرمان / اهداف جدا در نظر

1. Johnston, Shearing
2. Fukuyama
3. Daase, Friesendorf

گرفته می‌شود؛ برای مثال باور سستی حمایت متقابل دموکراسی و حکمرانی، مورد پذیرش قرار نمی‌گیرد (گئورگیادو، رکین^۱، ۲۰۱۸: ۳). این تحقیق، با رویکرد دوم حکمرانی، همسو است. حکمرانی، نوعی فناوری نرم زمینه‌وند است. حکمرانی، فرایندی معطوف به توانایی دولت در تنظیم‌گری و مدیریت عمومی کارآمد، مؤثر و پاسخگو است که پذیرای مشارکت بازیگران غیردولتی و شهروندان باشد. حکمرانی، فرایند حکومت کردن، صرف‌نظر از محیط، روش و فلسفه حکمرانی است.

حکمرانی امنیتی

«حکمرانی امنیتی»، مفهومی است که پس از جنگ سرد و برای اولین بار در دهه ۲۰۰۰ در اروپا برای تبیین شیوه‌های جدید مواجهه کشورهای اروپایی با تهدیدهای امنیتی فراملی مطرح شد (بوبر، هال^۲، ۲۰۱۳: ۱۷). حکمرانی امنیتی، تغییرات در سازوکارها و روش‌های تأمین امنیت را روشن می‌کند (ارهارت، هگمان^۳، ۲۰۱۴: ۱۲۵-۱۱۹).

از آنجا که امنیت، بیشتر از کنش‌های حکومت بحث می‌کند و امروزه حکومت‌ها گرفتار برخی چالش‌ها هستند، بنابراین گرایش به حکمرانی امنیتی افزایش یافته است. بدون شک، حکمرانی امنیتی بیش از هر چیز، بر فرآیند تأکید دارد و مشخص می‌سازد که تصمیم‌ها با توجه به روابط پیچیده بین تعدادی از بازیگران با اولویت‌ها و سلاقی متفاوت گرفته می‌شوند. حکمرانی، توافقی را بین اولویت‌ها و سلاقی رقیب و متضاد برقرار می‌کند و این، اساس و شالوده مفهوم حکمرانی امنیتی است (پوتوکک^۴، ۲۰۰۶: ۵).

بنابر آنچه بیان شد فرایند و شیوه تنظیم‌گری و انتظام‌بخشی به امور امنیتی، حکمرانی امنیتی است که به‌مثابه بحثی میان‌رشته‌ای (در پیوند با جامعه‌شناسی سیاسی، علوم سیاسی، مدیریت، روان‌شناسی اجتماعی و ...) شامل چگونگی سیاستگذاری، تصمیم‌گیری، اجرا و نحوه مدیریت مسائل امنیتی، توسط دولت در تعامل و مشارکت گسترده و معنادار مردم و بازیگران غیردولتی در راستای نیل به اهدافی همچون ثبات سیاسی، تأمین امنیت ذهنی مردم و حفظ و ارتقای امنیت است.

سناریو

سناریوها ابزار مؤثری هستند که به تصورات درباره آینده‌های بدیل شکل می‌دهند؛ آینده‌هایی که تصمیمات امروز می‌توانند نقش مؤثری در شکل‌گیری آنها ایفا نمایند. هدف از خلق سناریو، گرفتن تصمیمات بهتر در زمان حاضر است. تعاریف متعدد و متفاوتی درباره سناریو و سناریونگاری وجود دارند؛ برخی از تعاریف مطرح‌شده توسط افراد صاحب‌نظر در این زمینه به شرح زیر می‌باشند:

(۱) اجماع داخلی در مورد آنچه، آینده ممکن است پیش‌رو بگذارد (پورتر^۵، ۱۹۸۵).

1. Georgiadou, Reckien
2. Bevir, Hall
3. Ehrhart, Hegemann, Kahl
4. Potůček
5. Porter

(۲) ابزاری [برای] نظم بخشیدن به ادراکات فرد در مورد محیط‌های آینده‌های بدیل که در آن، تصمیم فرد می‌تواند به درستی اجرا شود. (شوارتز^۱، ۱۹۹۱)

(۳) بخشی از برنامه‌ریزی راهبردی که با ابزارها و فناوری‌های مدیریت عدم قطعیت‌ها در آینده، مرتبط است. (رینگلند^۲، ۱۹۹۸)

در نهایت باید گفت سناریو، پاسخی مناسب به این سؤال است که چه اتفاقی ممکن است بیافتد؟ یا چه اتفاقی می‌افتد اگر ... ؟.

پیشران‌ها^۳

پیشران، مفهومی است که بیشتر در طراحی سناریوها مورد استفاده قرار می‌گیرد و منظور از آن، نیروهایی است که بر پیامد رویدادها اثر دارند؛ به عبارتی پیشران‌ها عناصری هستند که باعث حرکت و تغییر در طرح اصلی سناریوها شده و سرانجام داستان‌ها را مشخص می‌کنند. (شوارتز، ۱۹۹۱) بدیهی است که پیشران‌ها به صورت غیرمستقیم بر حوزه‌های مختلف تأثیرگذارند؛ به عبارت دیگر، پیشران‌ها، مؤلفه‌ها یا عواملی اصلی متشکل از چند روند هستند که باعث ایجاد تغییر در یک حوزه مورد مطالعه می‌باشند.

شناسایی روندهای مهم کشور

روند به تغییرات منظم و مستمر یا دوره‌ای پدیده‌ها در طول یک بازه زمانی گفته می‌شود که ممکن است به شکل کیفی یا کمی باشد. روندها می‌توانند پدیده‌های پیچیده را ساده کنند. روندها براساس این مفروض ایجاد و تعریف می‌شوند که تغییرات در جهان دارای پیوستگی و تداوم تاریخی هستند.

روندها، الگوهای تغییر در چیزهای پراهمیت از دید مشاهده‌گر هستند که در طول زمان به وقوع می‌پیوندند. روندها (الگوهای پایدار تغییر در حوزه‌های مختلف اجتماعی) نقش نیروهای پیشران جهان، جامعه و سازمان را به سمت آینده، بازی می‌کنند. از منظر آینده‌پژوهی، روندها و پیش‌بینی‌ها اغلب به آینده‌های محتمل (محتمل از نظر وقوع) شکل می‌دهند که ممکن است با تصویرهای مطلوب از آینده مغایر باشند. روندها پیشران آینده هستند؛ به عبارتی آنها بر وضع موجود فشار آورده و آن را به سمت و سوی دل‌خواه خود پیش می‌برند.

شناسایی روندها از اقدامات اصلی و بسیار مهم به‌شمار می‌آید؛ چرا که آنها از گذشته وجود داشته و پیش‌بینی می‌شود که با تداوم خود در ساخت محیط آینده نیز نقش‌آفرین باشند، از این رو بی‌شک، از عوامل مؤثر در حکمرانی امنیتی آینده، روندها هستند.

نظر به چنین اهمیتی، نویسنده با مراجعه به اسناد و مدارک و منابع موجود، روندهای مؤثر بر حکمرانی امنیتی در دهه آینده را شناسایی نموده است. جدول زیر بیانگر روندهای شناسایی شده است.

1. Schwartz
2. Ringland
3. Driver

جدول ۱: روندهای مهم اثرگذار بر حکمرانی امنیتی دهه آینده ج.ا.ایران

منبع	روندها	منبع	روندها
روندهای فناورانه		روندهای اجتماعی	
نصراللهی، حقیقی، شریفی، پاییز ۱۱۵:۲۰۱۴ رضانی، بدری، غفاری، پاییز ۱۳۹۹:۴۰۹	آگاهی بخشی شبکه‌های اجتماعی	پیمایش جهانی ارزش‌ها، ۲۰۲۰	کاهش نسبی اعتماد مردم به مردم
مرکز آمار ایران، ۲۰۱۶:۲۰	ضریب فزاینده نفوذ اینترنت	تیلی، ۲۰۱۱ فیروزجائیان گلوگاه، مجیدی، ۱-۱۸:۲۰۱۸	کاهش نسبی اعتماد مردم به دولت
		عبوضی، اینانلو، تابستان ۲۰۱۹: ۳۰۸	شکاف نسل‌ها
دابلوی ای اف، ۲۰۱۳	افزایش اخبار و اطلاعات متناقض	هونت، ۲۰۰۱:۶۵ محمدی، ۲۰۱۵:۱۳۳	رشد نسبی تحقیر اجتماعی
پوریانی، نصیری، چشمه نور، ۲۰۱۸	سواد رسانه‌ای	حشمت‌زاده طالبی، حاجی یوسفی، بهار ۲۰۱۷:۱۷	بروز بی تفاوتی مردم
دهکردی، رضوانی، داوری، فروزان، ۵۸۸-۵۶۹:۲۰۱۴	کسب و کارهای مجازی	شافر، ۲۰۲۱:۳۳-۱۰ عظیمی دولت‌آبادی و میرحسینی، ۲۰۱۴:۲	کم‌شدن توجه به حقوق شهروندی
کریم‌زاده، ۲۰۱۹	دیجیتالی شدن زندگی	باقری کشکولی، زنگی آبادی، تبریزی، تابستان ۲۰۱۵: ۲۱۴-۱۹۱	توزیع نابرابر امکانات
میلان، ۲۰۱۵: ۱-۱۰	نفس آفرینی فزاینده پلتفرم‌ها		
رضانی، بدری، غفاری، پاییز ۲۰۲۰: ۴۰۹ بیر، ۲۰۲۱: ۵۳	استفاده از فضای مجازی برای مقاومت مدنی و سایر فعالیت‌های محل امنیت		
روندهای سیاسی			
مدل، ۲۰۱۷: ۲	افزایش توطئه‌های بیگانگان	زبیری، کریمی موغاری، بهار ۲۰۱۴: ۶۲-۴۰	توزیع نامناسب فرصت‌ها
احمدیان، ۲۰۱۵: ۴۴	تشدید نفوذ دشمن	ورهرامی، قلی‌زاده، پاییز و زمستان ۲۰۱۵: ۱۱۶-۷۳	توزیع نابرابر ثروت و درآمد
مقام معظم رهبری، ۲۰۱۳/۸/۲۰	سوءتدبیرهای مغرضانه	افراخته، حجی‌پور، زمستان ۲۰۱۵: ۱۱۰-۸۷	رانت‌جویی
		سیدباقری، ۲۰۱۶: ۱۷۰-۱۵۱ حشمت‌زاده، طالبی، حاجی یوسفی، بهار ۲۰۱۷: ۱۹	گسترش مطالبه حق

1. Worldvaluessurvey
2. Honneth
3. WEF
4. Shaffer
5. Milan
6. Beer
7. Modell

منبع	روندها	منبع	روندها
دورسی ^۱ ، ۲۰۱۸	تحریک قومیت‌ها و مذاهب	روندهای حکمرانی	
برزگر، حمیدی، پاییز ۲۰۱۲: ۵۹-۳۵	دوقطبی شدن‌های جامعه	پورعزت، حسینی مقدم، سنی اجال، طاهری عطر ^۲ ، ۲۰۱۸: ۱۷۵-۱۸۹	نقش خواهی مردم در تدوین سیاست‌ها
		پورعزت، حسینی مقدم، سنی اجال، طاهری عطر، ۲۰۱۸: ۱۷۵-۱۸۹	نقش خواهی گروه‌ها در تدوین سیاست‌ها
		دانایی فرد حسن‌زاده، نصراللهی، ۲۰۱۴: ۱۰۲-۱۱۸	حل نشدن مسائل
		وحید، ۲۰۰۵: ۲۶۸-۲۶۶	مشکلات تصمیم‌گیری
		شقایق شهری، کریم، ۲۰۲۱: ۳۲۷-۲۹۸	بی‌توجهی یا اجرائشدن سیاست‌ها
		علوی تبار، ۲۰۱۷	سیاست‌گذاری‌های ناسازگار
		شورای اروپا ^۳ ، ۲۰۰۲: ۱۶	مطالبات فزاینده مردمی
		قریب، ۲۰۱۱	کم‌توجهی به نیازهای واقعی مردم
		دشتی، ۲۰۲۰	تعارض منافع
		گلدستون ^۴ ، ۲۰۰۱: ۱۳۹-۸۷	فسادزایی برخی قوانین
		آزادی ^۵ ، ۲۰۱۹: ۴۲	افزایش سطح تحصیلات
		امامیان، ذوالفقاری، محمدزاده، زمانیان، ۲۰۱۸: ۴۳	تصدی‌گری دولت
		وحدانی‌نیا، درودی، ۲۰۱۹: ۱۷۰-۱۳۱	تمایل دولت برای کنترل فزاینده
خبرگزاری هرانا	افزایش نسبی اعتراضات مردمی		
نادی، ۲۰۱۳: ۴۵	تأکید بر مقابله		

منبع: نگارنده

۱. Dorsey

۲. Pourezat, Hoseini Moghadam, Sani Ejlal, and Taheriattar

۳. Council of Europe

۴. Goldstone

۵. Azadi

جدول ۲: پیشران‌های حکمرانی امنیتی دهه آینده ج.ا. ایران

پیشران‌ها	روندها	پیشران‌ها	روندها
فضای مجازی	آگاهی‌بخشی شبکه‌های اجتماعی	سرمایه اجتماعی	کاهش نسبی اعتماد مردم به مردم
	ضریب فزاینده نفوذ اینترنت		کاهش نسبی اعتماد مردم به دولت
	افزایش اخبار و اطلاعات متناقض		رشد نسبی تحقیر اجتماعی
	سواد رسانه‌ای		بروز بی تفاوتی مردم
	کسب و کارهای مجازی		کم‌شدن توجه به حقوق شهروندی
	دیجیتالی شدن زندگی		شکاف نسل‌ها
اقدامات دشمن و نفوذی‌ها	نقش‌آفرینی فزاینده پلتفرم‌ها	عدالت	توزیع نابرابر امکانات
	استفاده از فضای مجازی برای مقاومت مدنی و سایر فعالیت‌های مخمل امنیت		توزیع نامناسب فرصت‌ها
	افزایش توطئه‌های بیگانگان		توزیع نابرابر ثروت و درآمد
	تشدید نفوذ دشمن		رانت‌جویی
	سوءتدبیرهای مغرضانه	گسترش مطالبه حق	
	تحریک قومیت‌ها و مذاهب	سیاست‌گذاری	نقش‌خواهی مردم در تدوین سیاست‌ها
	دوقطبی شدن‌های جامعه		نقش‌خواهی گروه‌ها در تدوین سیاست‌ها
			حل نشدن مسائل
			مشکلات تصمیم‌گیری
			بی‌توجهی یا اجرائشدهن سیاست‌ها
تنظیم‌گری	سیاست‌گذاری‌های ناسازگار		مطالبات فزاینده مردمی
	میزان نهادینه‌شدن فرهنگ اعتراض		کم‌توجهی به نیازهای واقعی مردم
			تعارض منافع
			فسادزایی برخی قوانین
			افزایش سطح تحصیلات
	تصدی‌گری دولت	تمایل دولت برای کنترل فزاینده	
	افزایش نسبی اعتراضات مردمی	تأکید بر مقابله	

منبع: نگارنده

پیشران‌های مؤثر بر حکمرانی امنیتی آینده

عدالت

عدالت از مهم‌ترین دغدغه‌های بشری و از اساسی‌ترین موضوعات مورد بحث همه فیلسوفان و دانشمندان سیاسی از همه مکاتب بشری و الهی بوده است. در اسلام و در بین متفکران و فلاسفه اسلامی نیز عدالت از جایگاه ویژه‌ای برخوردار است. این تعبیر مقام معظم رهبری، به خوبی بیانگر اهمیت و جایگاه عدالت است:

«گفتمان عدالت، یک گفتمان اساسی است و ... همه چیز ماست. منهای آن، جمهوری اسلامی هیچ حرفی برای گفتن نخواهد داشت» (بیانات مقام معظم رهبری، ۲۰۰۴/۱۰/۳۱).

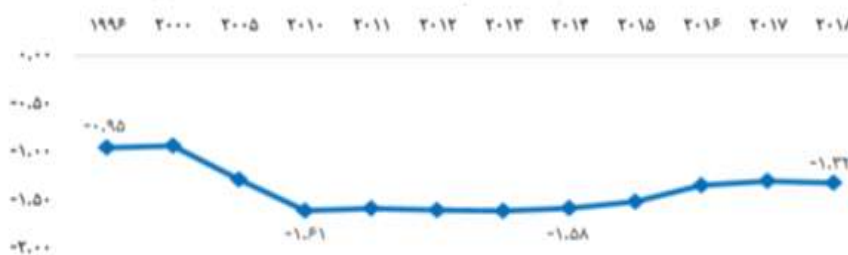
عدالت را می‌توان اساس حکمرانی بر حق فرض کرد (سیدباقری، ۲۰۱۶: ۱۷۰-۱۵۱). اگر عدالت از حکمرانی

امنیتی گرفته شود، چیزی جز سلطه و ستمگری و بی‌آبرویی و بی‌هویتی برای آن باقی نمی‌ماند.

پاسخگویی

پاسخگویی از مفاهیم مورد تأکید در آموزه‌ها و ادبیات اسلامی است. در این رابطه می‌توان به آیه ۶۳ سوره اسراء قرآن مجید و نامه ۳۶ نهج‌البلاغه اشاره کرد. به نظر برخی، پاسخگویی شامل هرگونه سازوکاری است که کارگزار یا وکیل را در برابر موکل پاسخگو می‌سازد (مولگان^۱، ۲۰۰۰: ۳۳). برخی معتقدند پاسخگویی حکومت، عبارت است از تضمین پاسخگو بودن مسئولین عمومی در قبال اعمال و تصمیمات خود در برابر سایر نهادهای حکومتی، مردم و رسانه‌ها، به‌منظور تضمین اهداف موردنظر حکومت؛ حفظ منفعت عمومی، و بهبود اعمال حکومت‌ها (غلامی، ۲۰۱۷). نظام پاسخگویی دارای انواع گوناگونی است (گرامیان، ۲۰۲۰: ۱۹۵-۱۹۴). پاسخگویی از ارکان حکمرانی به‌ویژه حکمرانی امنیتی است.

ارزیابی‌ها نشان می‌دهد نمره کشور در زمینه پاسخگویی در بازه سال‌های ۱۹۹۶ تا ۲۰۱۸ روند یکنواختی نداشته و بین ۱/۶۱- و ۰/۹۳- در نوسان بوده است. با این حال در مجموع می‌توان گفت نمره ایران در سال ۲۰۱۸ (۱/۳۲) نسبت به سال ۱۹۹۶ (۰/۹۵-) حدود ۰/۳۷ پایین‌تر آمده است، البته کشور توانست در سال‌های ۲۰۱۰ تا ۲۰۱۸ در بُعد پاسخگویی جایگاه خود را ۲۰ پله ارتقا دهد و از رده ۱۹۸ام (در بین ۲۱۲ کشور) به ۱۷۸ام (در میان ۲۰۴ کشور) برسد.



نمودار ۲: روند تغییرات شاخص پاسخگویی در ایران بین سال‌های ۱۹۹۶-۲۰۱۸

۱. Mulgan

منبع: بانک جهانی، شاخص‌های حکمرانی جهانی، ۲۰۱۹

پرواضح است تداوم چنین وضعیتی ممکن است به تغییر جهت تقاضا از اصلاح کارکردی به تغییر ساختاری منتهی گردد (قاسمی نژاد، بن طالب لو، کاتز^۱، ۲۰۲۰: ۱۶۲-۱۴۷)؛ به عبارتی هرگاه حکومت در حل برخی از طبیعی‌ترین مسائل با شکست روبه‌رو شود، این ذهنیت در میان شهروندان ترویج می‌شود که این وضعیت در ناتوانی فکری و سیاسی مردان و زنان حکومت ریشه نداشته و به جای اصلاح کارکردی باید تغییری بنیادین در اصول حکمرانی و ساختار نظام انجام داد. این موضوع نوک پیکان تقاضای اجتماعی و مدنی را به سمت حاکمیت تغییر خواهد داد.

جدول ۳: نمره شاخص پاسخگویی در ایران بین سال‌های ۱۹۹۶-۲۰۱۸

سال	۱۹۹۶	۲۰۰۰	۲۰۰۵	۲۰۱۰	۲۰۱۱	۲۰۱۲	۲۰۱۳	۲۰۱۴	۲۰۱۵	۲۰۱۶	۲۰۱۷	۲۰۱۸
نمره	-۰/۹۵	-۰/۹۳	-۱/۲۸	-۱/۶۱	-۱/۵۸	-۱/۶۰	-۱/۶۱	-۱/۵۸	-۱/۵۱	-۱/۳۴	-۱/۳۰	-۱/۳۳

منبع: بانک جهانی، شاخص‌های حکمرانی جهانی، ۲۰۱۹

اصلاح سیاستگذاری

سیاست به‌عنوان چارچوبی لازم‌الرعایه، در هر عرصه‌ای از جمله در حکمرانی امنیتی، باید از طریق تبدیل شدن به راهبرد و قانون، قابلیت تبدیل غیرممکن / مشکل به ممکن را داشته باشد، نکته مهم آن است که قوانین نباید جایگزین اهداف شوند؛ چرا که در این صورت، سازمان‌های متولی حکمرانی امنیتی، بیش از نیل به هدف، در پی رعایت مقررات خواهند بود. سیاست‌ها باید در فرایندها و نظامات افقی کشور تدوین شوند و دربرگیرنده تمامی موضوعات شوند.

سیاستگذاری باید کلان‌نگر، جامعه‌نگر و فرایندنگر باشد. واقعیت‌ها حاکی از آن است که بخشی از معضلات حکمرانی امنیتی به سیاستگذاری‌ها برمی‌گردد. به‌نظر برخی مانند پرسمن و ویلداوسکی، بزرگ‌ترین مشکل در اجرای خط‌مشی، عدم توجه به تمهیدات خاص در مرحله شکل‌گیری است؛ به‌عبارتی بسیاری از مشکلات احتمالی در اجرای خط‌مشی‌ها، در صورتی که در مرحله شکل‌گیری آنها به تمهیدات اجرایی آنها توجه شود، ممکن است بروز نکنند (پرسمن، ویلداوسکی^۲، ۱۹۷۳: ۲۲۳)؛ در واقع می‌توان با اصلاح و ارتقای کیفیت سیاستگذاری، مانع از شکل‌گیری بسیاری از مشکلات شد.

سرمایه اجتماعی

از جمله عوامل بسیار مؤثر بر امنیت/ ناامنی اجتماعی، سرمایه اجتماعی است (تقی‌لو، ۲۰۰۵: ۲۵۷-۲۳۹). هر چه دولت از انجام مسئولیت‌های خود در قبال مردم و تأمین نیازمندی‌های آنان ناتوان‌تر باشد، ائتلاف و کاهش سرمایه‌ی اجتماعی افزایش بیشتری خواهد داشت (لزلی و تونکیس، ۲۰۰۸: ۱۵۲-۱۲۱).

۱. Ghasseminejad, Ben Taleblu, Katz

۲. Pressman, Wildawsky

سرمایه اجتماعی به تعبیری، آن نوع روابط اجتماعی است که مبتنی بر اعتماد و روابط متقابل باشد؛ در واقع جوهره‌ی سرمایه اجتماعی، کیفیت این روابط است. روابط مبتنی بر اعتماد را می‌توان به چهار حوزه تقسیم نمود؛ اعتماد شهروندان به شهروندان دیگر، اعتماد شهروندان به نخبگان سیاسی، اعتماد نخبگان به یکدیگر و اعتماد نخبگان به شهروندان.

سرمایه اجتماعی را می‌توان به‌مثابه منبع کنش جمعی در نظر گرفت که منتهی به نتایج وسیعی می‌گردد. سرمایه اجتماعی، نشانه‌ی یک جامعه قوی بوده و بخشی از فرایند ظرفیت‌سازی است که بر شبکه‌های غیررسمی، داوطلبانه بوده و راه‌حل‌های محلی برای مشکلات محلی دلالت دارد. در مجموع می‌توان بیان داشت اهمیت این مقوله به حدی است که موفقیت جوامع و افراد و به نوعی امنیت جامعه به آن بستگی دارد (استون^۱، ۲۰۰۰: ۲۷-۲۵).

فرهنگ اعتراض

امروزه اعتراضات در سراسر کره زمین رخ می‌دهند و همیشه هم وجود دارند. اعتراض، بخشی اساسی از انسان است و می‌تواند تغییرات مهمی را در هر دوره‌ای از تاریخ ایجاد کند. تحقیقات بسیاری اثبات‌کننده رابطه بین فرهنگ و نوع اعتراض است؛ به عبارتی خشونت‌آمیز بودن یا نبودن اعتراضات، تا حد زیادی به فرهنگ جامعه ارتباط دارد (لی دونی، مارینو، ولزل^۲، ۲۰۲۱).

فرهنگ اعتراض^۳ از جمله عواملی است که بر میزان امنیت/ ثبات و نظم جامعه اثرگذار است. وجود داشتن و نهادینه‌بودن آن، گویای سطح قابل قبولی از بلوغ سیاسی و اجتماعی کشور است. به نظر برخی، فرهنگ اعتراض، پدیده‌ای چندلایه است که در تعامل بین کنشگران مختلف اجتماعی و فرایندها و اشکال نشانه‌شناسی پدیدار می‌شود. فرهنگ اعتراضی را می‌توان نوعی نرم‌افزار دانست که شامل موضوعات، انگیزه‌ها، استدلال‌ها، روایت‌ها، چارچوب‌ها و عبارات نمادین معترضان است؛ این فرهنگ دارای ابعاد متمایزی مانند «ساختن واقعیت شامل ایدئولوژی‌ها، هویت‌ها یا روایت‌ها»، «انواع پوشش رسانه‌ای»، «حوزه‌های مختلف اقدامات اعتراضی مانند حوزه عمومی، زندگی روزمره یا فضای مجازی» است (فاهلنبرج، کلیمک، اسچارلوث^۴، ۲۰۱۶: ۲۶-۱) افزون بر آنچه بیان شد، فرهنگ اعتراض، به این معناست که گروه‌ها و بازیگران اجتماعی، علم و آگاهی داشته باشند که با چه فرایند، سازوکار و ابزار و نیز تا چه حد و حدودی اعتراضات خود را نسبت به سیاست‌ها، تصمیمات، انتصابات و ... بیان کنند.

قانونی بودن حق اعتراض، مشخص بودن مطالبه معترضان، بیان اعتراض به شیوه مسالمت‌آمیز، از شروط لازم فرهنگ اعتراض بوده و مورد تأیید دولت بودن این چارچوب و واکنش سازنده نشان دادن حکومت به اعتراض، از جمله شروط کافی است. بررسی اعتراضات در کشور مؤید آن است که فرهنگ اعتراض در

۱. Stone

۲. Li Donni, Marino, Welzel

۳. Protest Culture

۴. Fahlenbrach, Klimke, Scharloth

کشور، دارای اشکالاتی است که برخی متوجه معترضان است؛ برای نمونه آیا تصمیم اشتباه یک مدیر، یا یک قصور و تقصیر، مجوز سردادن شعارهای ساختارشکنانه و رفتارهایی با میزان و شدت خشونت بسیار بالاست؟ آیا هر اشکالی، مستمسکی برای آشوب است؟ و... و بخشی از معایب نیز ناظر به دولت است؛ برای مثال آیا مردم حق اعتراض ندارند؟ آیا مطالبات و اعتراضات مردم را نباید شنید؟ و... برآیند این مشکلات، تبدیل سریع اعتراض به خشم و آشوب است.

کنترل فضای مجازی

در کشور، فضای مجازی و شبکه‌های اجتماعی به‌عنوان محصولی از این فضا، در نتیجه نادیده‌انگاری یا بی‌توجهی به تحولاتشان، به بازیگران اثرگذار حال و آینده تبدیل شده‌اند، در حالی که به تعبیر مقام معظم رهبری، «قوت در فضای مجازی، حیاتی است» (مقام معظم رهبری، ۲۰۲۰/۳/۲۲).

دو فناوری هوش مصنوعی و زنجیره بلوکی می‌توانند بهره‌وری شبکه‌های اجتماعی را برای کاربردهای گوناگون بیفزایند. فناوری زنجیره بلوکی به شبکه‌های اجتماعی امکان می‌دهد که فیلترینگ شبکه را با مشکل روبه‌رو سازند. در صورت ارائه نسخه مبتنی بر زنجیره بلوکی از تلگرام، فیلتر کردن آن تقریباً ناممکن می‌شود و تنها راه مقابله مؤثر با آن، قطع کامل اینترنت است که برای کشور بسیار پرهزینه خواهد بود. نسل آتی تلگرام، می‌تواند تسریع‌کننده بحران‌های جدایی‌طلبی و اقدامات تروریستی باشد. (دینکینس^۱، ۲۰۱۷)

افکار عمومی، در قلب راهبردهای منازعات معاصر قرار دارد، بنابراین هدف اصلی در شبکه‌های اجتماعی مسلح‌شده، ایجاد تغییر در باورها و نگرش‌ها برای همراه نمودن افکار عمومی با خود است. رسانه‌های اجتماعی مسلح‌شده از ابزار نوین مهندسی اجتماعی هستند. استفاده از اطلاعاتی با اشتباهات عمدی، ترکیب حقیقت و دروغ، بزرگ‌نمایی اطلاعات مورد نظر از جمله شگردهای مورد استفاده از این شبکه‌ها در این قالب است (همان).

اقدامات و نفوذ دشمن

از عوامل مهم و مؤثر بر حکمرانی امنیتی کشور، سیاست‌ها و طرح‌های دشمن و سرویس‌های اطلاعاتی آنها در زمینه براندازی نظام جمهوری اسلامی است. تلاش دشمنانی مانند آمریکا، انگلیس، فرانسه، رژیم صهیونیستی و عربستان و سازمان‌های امنیتی آنها معطوف به جمع‌آوری اطلاعات، سازماندهی گروه‌های معاند، آموزش و تجهیز جاسوسان، حمایت از مخالفان بیرونی و نفوذی‌های داخل، ایجاد ناآرامی، خرابکاری، سیاه‌نمایی، ترویج روحیه ناامیدی و ... در راستای سرنگونی نظام جمهوری اسلامی است؛ واقعیتی که مورد تأکید مقام معظم رهبری نیز بوده است:

«آمریکا دشمن ملت ایران و دشمن نظام جمهوری اسلامی است؛ [آن هم] دشمنی عمیق. بحث هسته‌ای و اتمی و این حرف‌ها نیست؛ بحث اصل نظام جمهوری اسلامی است» (بیانات در دیدار مسئولان نظام، ۲۰۱۸/۵/۲۳).

معظم‌له اعتقاد دارند تهدیدات و دشمنی دشمن علیه نظام اسلامی، تداوم خواهد داشت:

۱. Dinkins

«تا مادامی که نظام جمهوری اسلامی با انقلاب همراه است، نباید لحظه‌یی تصور شود که تهدیدی متوجه او نیست... تهدید علیه نظام جمهوری اسلامی که انقلاب را با خود دارد و از او جدا نشده است، همیشگی است» (بیانات در مراسم بیعت فرماندهان سپاه، ۱۹۸۹/۷/۱۰).

دلایل این مداومت دشمن بر تهدیدزایی علیه نظام مقدس جمهوری اسلامی نیز به باور ایشان عبارتند از: «دلایلی وجود دارد که انگیزه دشمن برای تهدید و دشمنی کردن، به این زودی‌ها از بین نرود و ادامه پیدا کند یا گاهی تشدید شود. یکی از آنها این است که میلیاردها دلار خرج کرده‌اند. البته دلشان نمی‌آید به خودشان بیاوراند که خرج‌هایی که برای ضربه زدن به نظام اسلامی کرده‌اند، همه بیهوده بوده است. یک دلیل این است که امیدوارند روح دینی در جوانان ما زایل شده باشد» (بیانات در دیدار مردم اصفهان، ۲۰۰۱/۱۱/۲۹).

رئیس بنیاد دفاع از دموکراسی، مارک دوبوویتز^۱ است. وی یکی از طراحان و معماران اصلی بسیاری از تحریم‌هایی است که اکنون علیه ایران اجرا می‌شود. وی مشاوره‌های زیادی به کنگره، وزارت خزانه‌داری آمریکا و کاخ سفید درباره قانون تحریم‌های ایران داده است. مارک دوبوویتز، مدیر اجرایی اندیشکده ضدایرانی بنیاد دفاع از دموکراسی، پیشنهادهایی در گزارشی هفت صفحه‌ای در مورد سیاست آمریکا علیه ایران به شورای امنیت ملی آمریکا ارائه می‌دهد. «برانگیختن ناآرامی‌های مردمی» با هدف ایجاد یک «ایران آزاد و دموکراتیک» از جمله این پیشنهادات است. این گزارش همچنین پیشنهاد استفاده از راهکنش‌های (تاکتیک‌های) ضد کمونیستی جنگ سرد (با اشاره به حمایت دولت ریگان از جنبش کارگری اتحادیه همبستگی) را می‌دهد که به شکاف کمونیسم اروپای شرقی منجر شد. (کرولی، ۲۰۱۷) این گزارش با مشابه‌سازی روش همکاری ریگان با کلیسای کاتولیک لهستان و اتحادیه کارگری، پیشنهاد می‌دهد که ترامپ می‌تواند از اتحادیه‌های تجاری، سازمان‌های دانشجویی و روحانیون مخالف برای پررنگ کردن نقایص اقتصادی، سیاسی رژیم ایران بهره بجوید.

مقاومت و مجاهدت امام و امت، دشمن را از پیروزی قاطع در انواع جنگ سخت، نیمه سخت و نرم، حداقل در کوتاه‌مدت، ناامید و «راهبرد نفوذ نوین» را به‌عنوان راهبرد جایگزین و یا حداقل، تسریع‌کننده و راهبرد مکمل، مبتنی بر نرمش ظاهری و تلاش برای انواع نفوذ به شکل موردی و جریانی فعال کرده است. برای فهم کلی و مقایسه‌ای این راهبرد جدید می‌توان گفت که نفوذ از منظر کلان حداقل تسهیل‌کننده، تمهیدکننده و تسریع‌کننده پیروزی در هر یک از انواع جنگ (سخت، نیمه سخت و نرم) است.

«نفوذ، رویکرد و مجموعه اقداماتی است که به‌منظور تأمین کامل اهداف هر یک از انواع سه‌گانه تهدید و جنگ به روشی سهل‌تر از جنگ و یا حداقل زمینه‌سازی تهدید، تسهیل و تسریع پیروزی در هر یک از انواع جنگ طرح‌ریزی و اجرا می‌شود» (احمدیان، ۲۰۱۵: ۴۴).

از جمله اشکال اقدامی دشمن، نفوذ است که از جمله عوامل و تهدیدات مهمی است که به باور مقام معظم رهبری، کشور را در معرض خطر قرار داده است. ایشان در راستای بیان اهمیت این تهدید فرموده‌اند:

1. Mark Dubowitz
2. Crowley

«امروز نفوذ دشمن یکی از تهدیدهای بزرگ است برای این کشور» (بیانات مقام معظم رهبری، ۲۰۱۵/۹/۱۶).

تنظیم‌گری

تنظیم‌گری، به معنای وضع قوانین، نظارت بر قوانین و اجرای قوانین، هم یک سیاست و ابزار قانونی کلیدی و هم ستونی از نهادهایی است که زندگی سیاسی، اجتماعی و اقتصادی را تعیین می‌کند. (لوی فاور، کاریو-تیتل بام، مدزینی، ۲۰۲۱)؛ به عبارتی تنظیم‌گری به معنای مجموعه اقدامات و فعالیت‌هایی است که برای تنظیم روابط و تعاملات بین اجزای مختلف یک نظام یا جامعه (ذینفع و درگیر در موضوعی خاص)، انجام می‌شود. این اجزا شامل آحاد مردم، گروه‌ها، نهادهای رسمی و غیررسمی، بخش‌های حاکمیت و سایر قسمت‌های یک جامعه می‌شوند. تنظیم‌گری سه فرض محوری دارد: نخست این که تنظیم‌گری، مقوله‌ای ابزاری است، دوم این که محور اجرای تنظیم‌گری، دولت است و فرض سوم این که قوانین حاکمیتی در اعمال تنظیم‌گری، محوریت دارد.

برخی تنظیم‌گری را به‌عنوان یک «زمینه» درک می‌نمایند؛ زیرا چارچوبی را ارائه می‌دهد که می‌تواند روابط متقابل بین جنبه‌های ساختاری حکمرانی و فرآیندهای خرد پیدایش و عملکرد مقررات را نشان دهد (کجایر، وتزلین، ۲۰۱۸: ۴۹۸). امروزه تنظیم‌گری، به مقوله‌ای متنوع و پیچیده با ماهیت «نوآورانه و فناورانه» تبدیل شده است. بدون تنظیم‌گری، حکمرانی نوین معنایی ندارد و در واقع تنظیم‌گری، ابزار اصلی پیاده‌سازی حکمرانی امنیتی است.

روش تحقیق

پژوهش حاضر از جنبه روندپژوهی، تحقیقی کمی و کلیت آن با توجه به فرایند سناریونویسی، کیفی است که از الگوی برنامه‌ریزی مبتنی بر سناریو (مدل کارشناسانه) استفاده شده است. رویکردهای معمول برای خلق سناریوها، آمیخته‌ای از روش‌های کمی، کیفی و مشارکتی است و بر مبنای دیدگاه‌های خبرگان یا داده‌های عینی استوار است. در این پژوهش، از روش‌شناسی آمیخته در سناریونویسی (ترکیب تکنیک‌های کمی پرسشنامه‌های تحلیل آثار متقاطع، نرم‌افزار میک‌مک و نرم‌افزار سناریو ویزارد) در ترکیب با تکنیک‌های کیفی پنل‌های خبرگانی بهره‌گیری شده است. بر این اساس، روش‌های گردآوری داده‌ها در این پژوهش «مرور منابع و اسناد و پویش محیطی» (پنل خبرگی و پیمایش دلفی) است. هدف از مرور منابع و پویش محیطی، شناخت حکمرانی امنیتی ایران و روندها و پیشران‌های اثرگذار بر آن بوده است.

در این نوشتار ابتدا به کتاب‌ها، مقاله‌ها، گزارش‌ها، مصاحبه‌ها و اخبار موجود در پایگاه‌های عمومی و تخصصی داخلی و بین‌المللی مراجعه شد. پس از جستجوی کلیدواژه‌های اصلی و به‌تبع بررسی و پالایش مجموعه‌ای از منابع و اسناد ذی‌ربط، ابتدا تعداد قابل‌توجهی از روندها و در ادامه، پیشران‌های مؤثر بر حکمرانی امنیتی در ج.ا. ایران با همراهی ۷ نفر از خبرگان و صاحب‌نظران (از طریق مصاحبه و پنل خبرگی و پیمایش دلفی)، انتخاب شدند. هدف از مصاحبه، بررسی و تکمیل روندها و پیشران‌ها بوده است.

1. Levi-Faur, Kariv-Teitelbaum, Medzini
2. Kjaer, Vetterlein

به منظور اعتبارسنجی یافته‌های نظری، ۲ پرسشنامه (یکی برای روندها و دیگری برای پیشران‌ها) تهیه شد که در یکی ۳۹ و در دیگری ۸ پرسش بسته آن از طریق طیف لیکرت در پنج سطح طبقه‌بندی گردید. پرسشنامه‌های محقق‌ساخت ضمن برخورداری از روایی صوری، برای تعیین روایی محتوایی آن به صورت کیفی، در اختیار ۶ صاحب‌نظر در این موضوع قرار گرفت و دیدگاه‌های اصلاحی آنها در پرسشنامه لحاظ گردید. برای تعیین پایایی پرسشنامه از روش آلفای کرونباخ استفاده شد و یک نمونه‌ی اولیه بین خبرگان و کارشناسان پیش‌آزمون گردید، سپس با استفاده از داده‌های به‌دست آمده از این پرسشنامه‌ها و به کمک نرم‌افزار آماری SPSS میزان ضریب اعتماد با روش آلفای کرونباخ بزرگ‌تر از $0/8$ به‌دست آمد، بنابراین پرسشنامه‌ی مورد استفاده از قابلیت اعتماد لازم برخوردار می‌باشد. در ادامه پرسشنامه بین اعضای نمونه آماری (خبرگان) توزیع خواهد شد؛ با توجه به این‌که جامعه آماری کمتر از ۱۰۰ نفر برآورد می‌شود، نمونه‌گیری به صورت تمام‌شمار است. خروجی این گام، روندها و پیشران‌های اثرگذار بر حکمرانی امنیتی ج.ا. ایران است.

پس از اعتبارسنجی روندها و پیشران‌های مؤثر که با نظر خبرگان مورد تأیید قرار گرفتند، در گام بعدی به منظور تعیین روابط و مشخص شدن عوامل تأثیرگذار و تأثیرپذیر، از نرم‌افزار میک‌مک استفاده شد. در این راستا، ابتدا پرسشنامه‌ای ماتریس‌گونه تهیه گردید و در اختیار خبرگان قرار داده شد و پاسخ‌های ارائه شده در نرم‌افزار وارد شد، سپس در قالب پرسشنامه‌هایی با طیف‌های مشخص، میزان تأثیرات مستقیم و غیرمستقیم بین عوامل تأثیرگذار بر تأثیرپذیر مشخص و در ماتریس‌های نرم‌افزار میک‌مک نمایش داده می‌شود. به کمک نرم‌افزار تحلیل ساختاری میک‌مک نتایج تحلیل محاسبه خواهد شد. در این راستا از پرسش‌شوندگان (خبرگان) خواسته خواهد شد تا تأثیر هر پیشران را بر پیشران دیگر در طیفی از ۰ تا ۳ (۰ بی‌تأثیر؛ ۱ تأثیر کم؛ ۲ تأثیر متوسط و ۳ تأثیر زیاد) تعیین کنند. این کار برای هر کدام از ۸ پیشران تکرار خواهد شد و به این ترتیب میزان وابستگی یک پیشران به دیگر پیشران دیگر مشخص می‌گردد.

برای رسیدن به سید سناریوها، وضعیت‌های مختلف هر عامل کلیدی در قالب پرسشنامه‌ای در اختیار خبرگان قرار خواهد گرفت و از آنها خواسته می‌شود تا تأثیر هر وضعیت را بر وضعیت دیگر با اعداد ۳- تا ۳+ مشخص نمایند. سپس جهت تحلیل پرسشنامه از نرم‌افزار سناریو ویزارد استفاده خواهد شد.

برای انجام این مراحل، مجموعه‌ای از خبرگان و صاحب‌نظران، برای پیل خبرگان و پیمایش دلفی، با استفاده از الگوی گلوله برفی انتخاب شدند. در نتیجه نمونه آماری، به روش کیفی و انتخابی و شامل ۱۵ نفر برگزیده شدند. خبرگان یاد شده از میان کسانی بوده‌اند که در حوزه مسائل حکمرانی امنیتی دارای دانش تخصصی و یا تجربه عملی بوده‌اند.

تجزیه و تحلیل یافته‌های تحقیق

نظر به چندوجهی بودن موضوع حکمرانی امنیتی، نمونه آماری از بین صاحب‌نظران نیروهای مسلح و با تخصص‌ها و تجارب گوناگون انتخاب شدند تا ضریب پایایی افزایش یابد. ویژگی نمونه آماری مورد نظر در قالب جدول زیر بیان شده است.

جدول ۴: مشخصات خبرگان، مدیران و فرماندهان مصاحبه شده

مدرک تحصیلی	تعداد	سوابق مدیریتی	تعداد	درجه/رتبه	تعداد	سابق خدمت
دکتری	۱۲	در مشاغل فرماندهی	۴	سرتیپ/سرتیپ دوم	۴	بیش از ۲۰ سال
کارشناسی ارشد	۳	در مقام‌های سیاسی	۲	معاون وزیر	۲	بیش از ۲۰ سال
-	-	در مشاغل مدیریتی	۹	مدیرکل/مدیر	۹	بیش از ۱۵ سال

بر اساس پرسشنامه‌های تنظیم شده که بین جامعه نمونه توزیع گردیده و پاسخ‌های اخذ شده از آنها مقادیر به‌دست آمده برای یافته‌ها در قالب جدول زیر درج و میانگین هر یک از سؤالات به‌صورت جداگانه به شرح زیر محاسبه شده است. بر اساس تجزیه و تحلیل به‌عمل آمده از پرسشنامه‌های دریافتی و طبق طیف لیکرت پاسخ هر سؤال بر اساس گزینه خیلی زیاد نمره ۵، زیاد نمره ۴، متوسط نمره ۳، کم نمره ۲ و خیلی کم نمره ۱ محاسبه شده است. میانگین نمره قبولی ۳ به بالا می‌باشد؛ به‌عبارتی روندها و پیشران‌هایی که میانگین آنها بیشتر از ۳ باشد، پذیرفته شده و مورد تجزیه و تحلیل قرار می‌گیرد.

جدول ۵: اهمیت و عدم قطعیت روندهای مؤثر بر حکمرانی امنیتی

روندها	میانگین اهمیت	میانگین عدم قطعیت	جمع اهمیت و عدم قطعیت	روندها	میانگین اهمیت	میانگین عدم قطعیت	جمع اهمیت و عدم قطعیت
کاهش نسبی اعتماد مردم به مردم	۴/۵	۴/۱	۸/۶	آگاهی بخشی شبکه‌های اجتماعی	۴/۸	۴/۲	۹
کاهش نسبی اعتماد مردم به دولت	۴/۴	۴/۱	۸/۵	ضریب فزاینده نفوذ اینترنت	۴/۸	۴/۳	۹/۱
شکاف نسل‌ها	۴/۲	۴/۱	۸/۳	افزایش اخبار و اطلاعات متناقض	۴/۷	۳/۹	۸/۶
رشد نسبی تحقیر اجتماعی	۴/۱	۳/۸	۷/۹	سواد رسانه‌ای	۴/۴	۴/۵	۸/۹
بروز بی‌تفاوتی مردم	۴/۱	۴/۱	۸/۲	کسب و کارهای مجازی	۴/۳	۴/۴	۸/۷
کم‌شدن توجه به حقوق شهروندی	۴/۵	۳/۶	۸/۱	دیجیتالی شدن زندگی	۴/۶	۴/۱	۸/۷
توزیع نابرابر امکانات	۴/۶	۴/۱	۸/۷	نقش آفرینی فزاینده پلتفرم‌ها	۴/۷	۴/۳	۹
توزیع نامناسب فرصت‌ها	۴/۵	۳/۶	۸/۱	استفاده از فضای مجازی برای مقاومت مدنی و سایر فعالیت‌های مخمل امنیت	۴/۶	۴/۶	۹/۲
توزیع نابرابر ثروت و درآمد	۴/۸	۴/۰	۸/۸	افزایش توطئه‌های بیگانگان	۴/۷	۴/۳	۹

۹/۲	۴/۴	۴/۸	تشدید نفوذ دشمن	۸/۶	۴/۱	۴/۵	رانت‌جویی
۸	۳/۷	۴/۳	سوءتدبیرهای مغرضانه	۸/۹	۴/۴	۴/۵	گسترش مطالبه حق
۸/۵	۳/۹	۴/۶	تحریک قومیت‌ها و مذاهب	۸/۱	۳/۸	۴/۳	نقش‌خواهی مردم در تدوین سیاست‌ها
۸/۶	۴/۱	۴/۵	دوقطبی‌شدن‌های جامعه	۸/۴	۴/۱	۴/۳	نقش‌خواهی گروه‌ها در تدوین سیاست‌ها
				۸/۷	۴/۳	۴/۴	حل نشدن مسائل
				۸/۶	۳/۹	۴/۷	مشکلات تصمیم‌گیری
				۸/۴	۴/۲	۴/۲	فسادزایی برخی قوانین
				۹/۱	۴/۵	۴/۶	افزایش سطح تحصیلات
				۸/۷	۴/۲	۴/۵	تصدی‌گری دولت
				۸	۳/۵	۴/۵	تمایل دولت برای کنترل فزاینده
				۹/۲	۴/۴	۴/۸	افزایش نسبی اعتراضات مردمی
				۸/۷	۴/۲	۴/۵	تأکید بر مقابله

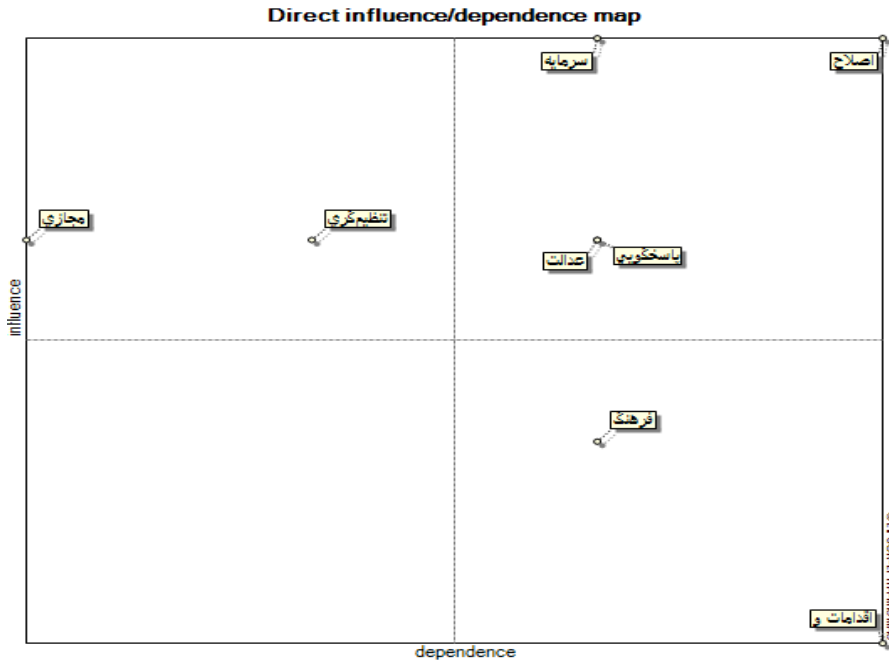
منبع: نگارنده

جدول ۶: اهمیت و عدم قطعیت پیشران‌های مؤثر بر حکمرانی امنیتی

پیشران‌ها	میانگین اهمیت	میانگین عدم قطعیت	جمع اهمیت و عدم قطعیت
اقدامات و نفوذ دشمن	۴/۷	۴/۶	۹/۳
اصلاح سیاست‌گذاری‌ها	۴/۸	۴/۶	۹/۴
پاسخگویی	۴/۸	۴/۷	۹/۵
سرمایه اجتماعی	۴/۹	۴/۷	۹/۶
فرهنگ اعتراض	۴/۸	۴/۶	۹/۴
کنترل فضای مجازی	۴/۹	۴/۷	۹/۶
تنظیم‌گری دولت	۴/۸	۴/۷	۹/۵
عدالت	۴/۹	۴/۸	۹/۷

منبع: نگارنده

با توجه به شناسایی و احصاء ۸ پیشران کلیدی و تأیید آنها از سوی خبرگان، ابعاد ماتریس اثرات متقاطع ۸×۸ بود. ماتریس بر اساس شاخص‌های آماری با ۲ بار چرخش داده‌ای از مطلوبیت و بهینه‌شدگی ۱۰۰ درصد برخوردار بوده که حاکی از روایی بالای پرسشنامه و پاسخ‌های آن است.



شکل ۱: نقشه عوامل اثرگذار و تأثیرپذیر مستقیم

جدول ۷: وضعیت پیشران‌ها براساس خروجی نرم‌افزار میک‌مک

نام پیشران	نوع پیشران
اصلاح سیاستگذاری‌ها	پیشران‌های کلیدی و راهبردی
پاسخگویی	
سرمایه اجتماعی	
عدالت	
تنظیم‌گری	پیشران‌های تأثیرگذار
کنترل فضای مجازی	پیشران‌های مستقل
-	
فرهنگ اعتراض	پیشران‌های وابسته
اقدامات دشمن و نفوذی‌ها	

به‌منظور فهم بهتر جدول بالا باید گفت که عوامل راهبردی، عواملی هستند که دارای تأثیرگذاری و تأثیرپذیری بالایی هستند. عوامل تأثیرگذار، آنهایی هستند که اثرگذاری بالایی دارند. عوامل مستقل،

به‌خودی خود ضعیف هستند و با توجه به کنش و واکنش سایر عوامل، مستقل عمل می‌کنند و نقش زیادی از نظر اثرگذاری و اثرپذیری بر سایر عوامل ندارند. عوامل وابسته، وابستگی و تأثیرپذیری زیاد دارند. در گام بعدی و به‌منظور رسیدن به سناریوها، از نرم‌افزار سناریو ویزارد بهره گرفته شد. در این راستا، ابتدا پرسشنامه‌ای با لحاظ ۸ پیشران کلیدی تهیه گردید و در اختیار خبرگان قرار داده شد و پاسخ‌های ارائه شده در نرم‌افزار وارد شد. در سناریوهایی که این نرم‌افزار ارائه می‌نماید، امتیاز مجموع تأثیرات، عامل مهمی است که سنج‌های عمومی برای باورپذیر بودن یک سناریو است. خروجی این نرم‌افزار، ۴ سناریو با امتیاز بسیار بالا و احتمال وقوع بیشتر بود؛ به‌عبارتی ناسازگاری این تعداد سناریو، صفر است که قوی‌ترین سناریوها به شمار می‌آیند.

جدول ۸: تعیین سناریوها بر حسب عدم قطعیت‌های کلیدی از پیشران‌های اصلی

سناریوهای پیشران‌ها	سناریوی ۱ (حکمرانی امنیتی کارآمد)	سناریوی ۲ (حکمرانی امنیتی ناقص)	سناریوی ۳ (حکمرانی امنیتی ناقص‌تر)	سناریوی ۴ (حکمرانی امنیتی بد)
اصلاح سیاست‌گذاری‌ها	افزایش	کاهش	افزایش	کاهش
سرمایه اجتماعی	افزایش	افزایش	کاهش	کاهش
پاسخگویی	افزایش	افزایش	کاهش	کاهش
عدالت	افزایش	افزایش	کاهش	کاهش
تنظیم‌گری دولت	افزایش	کاهش	افزایش	کاهش
کنترل فضای مجازی	افزایش	کاهش	افزایش	کاهش
نهادینه‌شدن فرهنگ اعتراض	افزایش	افزایش	کاهش	کاهش
اقدامات دشمن و نقوذی‌ها	کاهش	افزایش	کاهش	افزایش
امتیاز مجموع تأثیرات	۱۴۵	۱۲۲	۱۰۵	۹۱
ضریب ناسازگاری	۰	۰	۰	۰

در مقام تحلیل یافته‌ها باید گفت شناخت روندها و دسته‌بندی آنها بسیار ضروری است. با تمام روندها نمی‌توان به یک شکل و با یک سیاست برخورد کرد. روندهایی مانند بی‌تفاوتی جامعه، افزایش سطح تحصیلات، تصدی‌گری دولت، توزیع نابرابر ثروت و درآمد، سواد رسانه‌ای و ... دارای ماهیت متفاوتی هستند که مواجهه با آنها به سیاست‌ها و روش‌های گوناگونی نیاز دارد؛ به‌عبارتی برخی روندها را باید تقویت نمود و برخی را تضعیف؛ برخی از روندها را می‌توان در کنترل گرفت و مدیریت کرد، برخی از روندها، تا حد زیادی

خارج از حیطه حاکمیت هستند؛ در واقع برآیند چنین شرایطی است که حکمرانی امنیتی را به مقوله‌ای بسیار پیچیده مبدل کرده است.

تحلیل یافته‌ها و پیشران‌های مطالعه و احصاء شده نیز نشان می‌دهد انقلاب اسلامی برای تداوم پیشرفت‌های خود ناگزیر از توجه جدی‌تر به مطالبات اساسی جامعه است. عدالت خواهی از جمله خواسته‌هایی است تحقق آن از یکسو در گرو بهبود پاسخگویی و اصلاح سیاستگذاری‌ها و از سوی دیگر، حرکت در مسیر نیل به آن، مقوم سرمایه اجتماعی است. شناخت و هو شیاری در قبال بازیگران فضای مجازی نیز باید مورد توجه قرار گیرد.

نتیجه‌گیری

همان‌گونه که در ابتدا مقاله اشاره شد، هدف این مقاله تعیین سناریوهای حکمرانی امنیتی ج.ا. ایران در دهه آینده بود. در این راستا، پس از ارائه مباحث مقدماتی، مفاهیم کلیدی تحقیق، تعریف شدند و ۳۹ روند و ۸ پیشران مهم شناسایی گردیدند. با استفاده از نظرات خبرگان، روندها و پیشران‌های احصاء شده، با بهره‌گیری از روش دلفی و تهیه و توزیع پرسشنامه و استفاده از نرم‌افزارهای SPSS، MICMAC و Senario Wizard اعتبارسنجی و براساس داده‌های گردآوری شده، سناریوهایی طراحی و نهایی شدند. این تحقیق نشان داد که چهار سناریوی عمده فراروی حکمرانی امنیتی ج.ا. ایران در دهه‌ی آینده قرار دارد که سناریوی شماره ۱، عالی و سناریوهای بعدی، در مراتب پایین‌تر قرار دارند. یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد نظام هر چه از سناریوی ۱ با سمت سناریوی ۴ حرکت نماید، هزینه‌های مادی و معنوی بیشتری را باید برای تأمین امنیت صرف کند.

سناریوی ۱	سناریوی ۴
اقتدار	زور
کم‌هزینه	پرهزینه
ایجابی	سلبی

روندهای مورد اشاره منشأ تحولات آینده در تمامی عرصه‌ها به‌ویژه حکمرانی امنیتی هستند. برای تحقق حکمرانی امنیتی کارآمد، پایش و پویش روندها اجتناب‌ناپذیر است. غفلت از «قدرت روند» هزینه‌های جبران‌ناپذیری به همراه خواهد داشت.

پیشران‌های احصاء و تأییدشده به روشنی گویای این واقعیت است که رسیدن به حکمرانی امنیتی کارآمد، نیازمند «تصمیمات نرم ولی دشوار» است. ضرورت اصلاح سیاستگذاری‌ها، ملزم بودن به پاسخگویی، ایجاد، بسط و تعمیق فرهنگ اعتراض، تلاش برای افزایش سرمایه اجتماعی، افزایش و ارتقای عدالت و ... بسیار ضروری است.

امتیاز بالای روندهای «مطالبات فزاینده مردمی»، «کم‌توجهی به نیازهای واقعی مردم»، «افزایش نسبی اعتراضات»، «استفاده از فضای مجازی برای مقاومت مدنی و سایر فعالیت‌های محل امنیت»، «افزایش توطئه‌های بیگانگان» و «تشدید نفوذ» گویای واقعیت‌های نه‌چندان خوشایندی است که سیاست‌پردازی و انجام اقدامات عاجلی را می‌طلبد.

با توجه به پیچیدگی‌های جوامع و تعدد متغیرها، گریزی از حکمرانی امنیتی وجود ندارد. حکمرانی امنیتی ربط وثیقی به کیفیت دوام و ماندگاری نظام اسلامی دارد؛ به‌گونه‌ای که نظم، ثبات و امنیت پایدار کشور در دهه‌ی آینده، به‌شدت تحت تأثیر وضعیت این حکمرانی خواهد بود. دوری اختیاری یا اجباری از راهکارهای نرم، تأثیر تعیین‌کننده در شکاف بین دولت و ملت خواهد داشت.

در دوره کنونی، دولت‌ها چاره‌ای جز فاصله گرفتن از کنترل و حرکت به سوی تنظیم‌گری ندارند. از الزامات حکمرانی امنیتی به‌ویژه در دهه‌ی آینده، مشارکت و همکاری اثرگذار مردم در این فرایند است که این مهم در گرو، نفی تصدی‌گری حکومت است. دولت‌های تنظیم‌گر و ریل‌گذار، در حکمرانی امنیتی موفق‌تر خواهند بود. مردم اگر در سیاست‌گذاری نقش داشته باشند، تمامی هزینه‌های مرتبط را با رضایت خواهند پرداخت.

هم‌راستا با آموزه‌های اسلام و بیانات بنیان‌گذار جمهوری اسلامی و رهبر معظم انقلاب، باید پذیرفت «دکترین مردمی‌سازی امنیت»، بهترین آموزه برای حکمرانی امنیتی بوده و عالی‌ترین سطح «امنیت» و بالاترین حد «رضایت» را ایجاد می‌نماید.

در حکمرانی امنیتی کارآمد، مردم و سایر بازیگران غیردولتی در بسترهای فراهم‌شده از سوی دولت، در تمامی فرایندها از مسئله‌یابی تا سیاست‌گذاری و اجرا، فعال هستند و حکومت با تنظیم‌گری، سازوکارها و روش‌های پیشبرد امور را فراهم می‌کند.

در نهایت پیشنهاد می‌شود تحقیقاتی در خصوص آسیب‌شناسی حکمرانی امنیتی در جمهوری اسلامی ایران انجام شود، همچنین شناسایی اقدامات انجام‌شده در کشور در راستای حکمرانی امنیتی در دستورکار قرار گیرد.

References

- Afrakhteh, Hassan. Hojjipour, M. (2014). "Political Economy of Space and Regional Balance in Iran". *Quarterly Journal of Space Economics and Rural Development*. Vol 4 (4). Serial number 14: 110-87. (In Persian)
- Ahmadian, Ali Akbar. (2014). Influence theory; "Explaining the nature of types of intrusion and their relationship with the four-spectrum threat system", *Security Horizons Quarterly*. vol 8 (3). Serial number 2: 35-49. (In Persian)
- Alavitbar, Alireza (2018). "Pathology of public policy-making process in Iran". *Strategic Dialogues*. Center for Presidential Strategic Studies. 46-63. (In Persian)

- Azadi, P. (2019). "Governance and Development in Iran". Working Paper. No 8. *Stanford Iran 2040 Project*. Stanford University.
- Azimi Dolatabadi, Amir. MirHosseini, Mahsa (2015). "Axes and examples of civil rights from the perspective of Imam Khomeini". *Journal of the Islamic Revolution*. Vol 4 (4), Serial number 13: 1-32. (In Persian)
- Bagheri Kashkoli, Ali. Zangiabadi, Ali. Tabrizi, Nazanin. (2014). "An Analysis of the Spatial Distribution of Population and Urban Services with Emphasis on Social Justice and Urban Inequalities." *Geography and environmental planning*. Vol 26 (2): 214-191. (In Persian)
- Barzegar, Ibrahim. Hamidi, Somayeh. (2012). "The effect of structure-agent relationship on the polarization of society in the Islamic Revolution of Iran". *Journal of the Islamic Revolution*. Vol 13. Serial number 4: 59-35. (In Persian)
- Beer, Michael A. (2021). *Civil Resistance Tactics in the 21st Century*. Washington: International Center on Nonviolent Conflict. 1- 298.
- Bevir, Mark, Hall, Ian. (2013). "The Rise of Security Governance". In: Mark Bevir, Oliver Daddow, Ian Hall. (edi). *Interpreting Global Security*. New York: Routledge. 12-34.
- Council of Europe. (2002). *New social demands: the challenges of governance*. Strasbourg: Council of Europe Publishing. 15-27.
- Crowley, Michael. (2017). Trump allies push White House to consider regime change in Tehran. Available at: <https://www.politico.com/story/2017/06/25/trump-iran-foreign-policy-regime-change-239930>.
- Daase, Christopher. Friesendorf, Cornelius. (2010). "Security governance and the problem of unintended consequences". in: Christopher Daase and Cornelius Friesendorf (Edi). *Rethinking Security Governance*. New York: Routledge. 1-26.
- Danaeifard, Hassan. Hassanzadeh, Alireza Nasrallah, Somayeh. (2015). "Analysis of key mechanisms to strengthen public confidence in the government". *Quarterly Journal of Strategic Policy Research*. Vol 2 (1). Serial number 38: 118-102. (In Persian)
- Dashti, Ali. (2019). "Preventing conflicts of interest is a sign of good governance." *Hamshahri newspaper*. 2-9. (In Persian)
- Dehkordi, Ali. Rezvani, Mehran. Davari, Ali. Forouzan, Fatemeh. (2011). "Innovative B2C Business Model for Distribution Companies (Case Study: Safflower Distribution Company)". *Entrepreneurship Development Quarterly*. Vol 7 (3). Serial number 5, 569-588. (In Persian)
- Dinkins, David. (2017). Exclusive: Telegram to Release Blockchain Platform, Native Cryptocurrency. Available at: <https://cointelegraph.com/news/exclusive-telegram-to-release-blockchain-platform-native-cryptocurrency>.
- Dorsey, James. (2018). "Amid Ethnic Protests, Iran Warns of Foreign Meddling". Available at: <https://besacenter.org/perspectives-papers/iran-foreign-meddling>.
- Dupont, Benoît. Grabosky, Peter. Shearing, Clifford. (2003). "The Governance of Security in Weak and Failing States". *Criminology & Criminal Justice*. 3 (4): 338-349.
- Ehrhart, Hans-Georg. Hegemann, Hendrik & Kahl, Martin. (2014). "Putting Security Governance to the Test: Conceptual, Empirical, and Normative Challenges". *European Security*. 23(2): 119-125.

- Eivazi, Mohammad Rahim. Inanlu, Suleiman. (2019). "Identifying the effective factors and trends of the social challenges of the Islamic Republic of Iran in the next 15 years". *National Security Quarterly*. Vol 9 (2): 304-320. (In Persian)
- Fahlenbrach, Kathrin. Klimke, Martin, Scharloth, Joachim. (2016). *Protest Cultures: a Companion*. London: Berghahn Books. Pp 1-26.
- Firoozjaian Gulogah, Ali Asghar. Majidi, Marzieh. (2019). "Erosion of social capital and disorder among the citizens of Tehran". *Strategic research on social issues in Iran*. Vol 7 (2). Serial number 21: 1-18. (In Persian)
- Fukuyama, F. (2016). "Governance: What Do We Know, and How Do We Know It?". *Annual Review of Political Science*. 19: 89-105.
- Georgiadou, Yola. Reckien, Diana. (2018). "Geo-Information Tools, Governance, and Wicked Policy Problems". *International Journal of Geo-Information*. 7 (21): 1-25.
- Geramian, Saeedeh Sadat. (2020). "The pathology of the response system in Iran from the perspective of critical realism with reference to the desired pattern in religious texts". *Public Policy Quarterly*. Vol 6 (3): 191-208. (In Persian)
- Gharib, Housein. (2012). *A study of the functions of different types of reason in the public policy of the Islamic Republic of Iran*. Tehran: Institute of Humanities and Cultural Studies. 20-85. (In Persian)
- Ghasseminejad, Saeed. Ben Taleblu, Behnam. Katz, Eliora. (2020). "Evolution toward Revolution: The Development of Street Protests in the Islamic Republic of Iran". *Journal of International Affairs*. 73 (2): 147-162.
- Gholami, Mehrdad (2018). *Presenting a model of accountability in government organizations of the Islamic Republic of Iran. Specialized doctoral dissertation*. Alborz Campus. University of Tehran. 1-325. (In Persian)
- Gholizadeh zavashti, Mehdi. Kadri Kuchki, Ali. (2016). "Application of screenwriting in political and security crises". *Crisis Management Quarterly*. Vol 7 (3). Serial number 25: 114-140. (In Persian)
- Goldstone, Jack A. (2001). "Toward a Fourth Generation of Revolutionary Theory". *Annu. Rev. Polit. Sci.* 4. 87-139.
- Heshmatzadeh, Mohammad Baqir. Talib, Mohammad Ali Haji Yousefi, Amir Mohammad. (2018). "Study of obstacles to the realization of good governance in Iranian political culture". *Contemporary political Studies*. Vol 8 (1). 9- 28. (In Persian)
- Honneth, A. (2001). "Recognition or Redistribution? Changing Respective on the Moral Order Society". *Theory, Culture and Society*. 8 (2-3). 49-69. (In Persian)
- Imam Khamenei, Sayyid Ali. (Statements). Available at: www.Khamenei.ir. (In Persian)
- Johnston, Les. Shearing, Clifford. (2003). *Governing Security: Explorations in Policing and Justice*. London: Routledge. 20-160.
- Karimzadeh, Abdullah. (2020). *Cyberspace discourse cognition: new readings of the digitization of culture and translation based on the cycles of the humanities*. Tehran: Allameh Tabatabaei University Press. 26-149. (In Persian)
- Kjaer, Poul F. & Vetterlein, Antje. (2018). "Regulatory governance: rules, resistance and responsibility". *Contemporary Politics*. 24 (5). 497-506.
- Leslie, Hams and Tonkis, Fran. (2008). *Trust and Social Capital*. Tehran: Research Institute for Cultural and Social Studies. 27-190.

- Levi-Faur, David. Kariv-Teitelbaum, Yael. Medzini, Rotem. (2021). “Regulatory Governance: History, Theories, Strategies, and Challenges”. Available at: <https://oxfordre.com/politics>
- Li Donni, Paolo. Marino, Maria. Welzel, Christian. (2021). “How important is culture to understand political protest?”. *World Development*. Vol 148. 96-119.
- Milan, Stefania. (2015). “When Algorithms Shape Collective Action: Social Media and the Dynamics of Cloud Protesting”. *Social Media + Society*. Pp 1-10.
- Modell, Scott. (2017). “Iran on Notice: The Future of U.S. Policy toward Iran”. Available at: <http://soada.ir/wp-content/uploads/2018/11>
- Mohammadi, Naeima. (2015). “Sociological explanation of the role of social and economic forces in the occurrence of the Islamic Revolution based on the theory of Honth recognition”. *Quarterly Journal of Historical Sociology*. Vol 7 (1 & 2). Pp 130-133. (In Persian)
- Mulgan, Richard. (2000). Accountability: an ever-expanding concept? *Public Administration*. Vol. 78: No. 3. 27-48.
- Nadi, Hamid Reza (2012). *Strategic model of national information protection*. Tehran: Supreme National Defense University. 1-180. (In Persian)
- Nasrollahi, Akbar. Haghghi, Mohammad Reza Sharifi, Farzaneh. (2011). “The Impact of Cyberspace on Developments in Political Communication”. *Media Studies*. Vol 9 (3). Serial No. 26. 118-111. (In Persian)
- Porter, M. (1985). *Competitive Advantage*. New York: Free Press. 1-86.
- Potůček, Martin. (2006). Strategic Governance in Central and Eastern Europe: From Concepts to Reality. Annotation of A Paper Submitted to The 14th Nispacee Annual Conference. Available at: <https://www.nispa.org>
- Pourezzat, A.A. Hoseini Moghadam, M. Sani Ejlal, M. and Taheriattar, G. (2018), "The future of governance in Iran". *Foresight*. 20 (2). 175-190.
- Pouriiani, Jaber. Nasiri, Masoumeh. Cheshmeh Noor, Morteza. (2019). *Cyberspace and media literacy*. Tehran: Poshtiban Publications. 1-270. (In Persian)
- Pressman J., Wildawsky A. (1973). *How great expectation in Washington are Dashed in Oakland*. Berkley: University of California Press. 1-210.
- Ramezani, Mohammad Javad. Badri, Korosh. Ghafari, Jalal. (2021). “Study of the trends of the impact of social networks on the national security of the Islamic Republic of Iran”. *National Security Scientific Quarterly*. Vol 10 (3). Serial number 37. 420-387. (In Persian)
- Ringland, Gill. (1998). *Scenario Planing: Managing for the Future*. New York: John Wiley and Sons. 1-240.
- Schwartz, P. (1991). *The Art of Long View*. New York: Bantam Doubleday Dell Publishing Group. 1-185.
- Seyed Bagheri, Seyed Kazem. (2015). “Functions of Justice in Moral Governance from the Perspective of Islamic Political Thought”. *Political science*. (4). Serial number 76. 150-170. (In Persian)
- Shaffer, Brenda. (April 2021). *Iran is more than Persia*. Washington: Foundation for Defense of Democracies. 10-35.
- Shaaqqa Shahri, Vahid. Asra, Karim. (2021). “Evaluation of the implementation status of general population policies (2011-2011)”. *Quarterly Journal of Strategic and Macro Policies*. Vol 9 (2). Serial number 34. 298-327. (In Persian)
- Statistical Center of Iran. (2011). *Report on the results of surveying Internet users in*

2010. Tehran: Digital Library of the Statistics Center of Iran. (In Persian)
- Stone, Wendy. (2000). "Social Capital, Social Cohesion and Social Security". Presented at: *The International Research Conference on Social Security*. 22- 27.
 - Taghiloo, Faramarz. (2004). "Study of the relationship between social capital and social security". *Quarterly Journal of Strategic Studies*. 239-257. (In Persian)
 - Vahdaninia, valiollah. Dorodi, Masoud. (2020). "Late public policy-making; Transition from government-centered to governance". *Government Research Quarterly*. Vol 5 (2). Serial number 18. 130-170. (In Persian)
 - Vahid, Majid. (2006). "Research on the problem of policy-making in Iran". *Quarterly Journal of Politics*. (1). Serial number 67. 266-268. (In Persian)
 - Verhrami, Vida. gholizadeh, Roghayeh. (2016). "Investigation of the effects of oil price fluctuations on Iran's Gini coefficient using VECM method". *Economic development policy*. Vol 3 (4). Serial number 9. 116-73. (In Persian)
 - Webber, Mark. Croft, Stuart. Howorth, Jolyon. Terriff, Terry. Krahmann, Elke. (2004). "The Governance of European Security". *Review of International Studies*. 30. 3-26.
 - WEF, F. E. M. (2013). *The Global Gender Gap Report 2013*. World Economic Forum.
 - World Bank. (2017). *The Worldwide Governance Indicators*. New York: World Bank.
 - Zubairi, Hoda. Karimi Moghari, Zahra (2014). "The effect of social cohesion on economic development (cross-country study with a panel data approach)". *Economic growth and development research*. Vol 4 (1), 14: 40- 62. (In Persian)